

Informationsklass: K1

Klimat- och
näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Maja Lundbäck

Generaldirektör

DATUM

DIARIENUMMER

2026-09-25

SVK Dnr 2026/3237

KN2026/01172

Yttrande över Promemoria Ersättning vid upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad

Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) har som remissinstans mottagit betänkandet Promemoria Ersättning vid upplåtelse av mark i samband med elnätsutbyggnad. I Promemorian föreslås en ändring av ersättningsreglerna i ledningsrättslagen (1973:1144) som innebär att en högre schablonersättning ska lämnas vid upplåtelse eller inlösen av mark eller annat utrymme för en ledning eller sådan anordning som krävs för en koncessionspliktig starkströmsledning. Svenska kraftnät lämnar härmed följande remissvar.

Svenska kraftnäts yttrande

1. Ställningstagande

Affärsverket svenska kraftnät är positivt till promemorians ambition att öka acceptansen för markintrång och därigenom bidra till kortare ledtider vid utbyggnad av elnätet. Svenska kraftnät delar bedömningen att

ersättningsfrågan är en viktig del av förutsättningarna för effektiv markåtkomst.

Svenska kraftnät tillstyrker därför promemorians inriktning och syfte. Samtidigt anser Svenska kraftnät att utformningen av ersättningsreglerna behöver analyseras ytterligare innan ett generellt schablonpåslag om 50 procent införs. Det gäller bland annat förhållandet till Lantmäteriets nuvarande ställningstagande att ersättning för virke inte kan hanteras inom ledningsrättsförrättningens ram, dagens frivilliga ersättning, konsekvenserna av olika påslag enligt olika lagstiftningar samt den faktiska betydelsen av förändringen för olika typer av markintrång.

Svenska kraftnät vill också framhålla att en höjd ersättning endast är en av flera åtgärder som behövs för att korta ledtiderna i nätutbyggnaden. Fortsatta åtgärder behövs bland annat inom tillståndprocesserna, för att möjliggöra snabbare tillträde, i ersättningsfrågor kopplade till rennärigen samt inom kompetensförsörjningen. Tillgången till kvalificerade projektörer och annan teknisk specialistkompetens kan i vissa projekt vara direkt styrande för ledtiderna och behöver därför beaktas i det fortsatta arbetet med att öka utbyggnadstakten.

2. Bakgrund och behovet av kortare ledtider

Svenska kraftnät är ett statligt affärsverk med ansvar för att bygga och förvalta transmissionsnätet för el i Sverige. Svenska kraftnäts anläggningar omfattas av bestämmelserna om riksintresse för totalförsvarets anläggningar, den civila delen, enligt 3 kap. 9 § miljöbalken. Verksamheten förutsätter ett stort antal fastighetsrättsliga åtgärder i form av ledningsrätter, fastighetsregleringar och andra lantmäteriförrättningar som ofta sträcker sig över flera kommuner och län och berör ett stort antal fastighetsägare och nyttjanderättshavare.

Svenska kraftnät står inför en mycket omfattande utbyggnad av transmissionsnätet. Nya ledningar och förstärkningar behövs för att möjliggöra elektrifieringen av samhället, ansluta ny elproduktion och möta ett växande behov av överföringskapacitet.

Markåtkomst är en central del av dessa projekt. Promemorian beskriver att nätutvecklingsprocessen i dag kan ta 7–15 år och att såväl koncessionsbeslut som ledningsbeslut kan överklagas. När parterna är överens om villkor och ersättning kan processen i vissa fall gå snabbare.

Svenska kraftnät delar därför bedömningen att åtgärder som ökar förutsägbarheten och acceptansen vid markåtkomst är angelägna.

Samtidigt är det viktigt att säkerställa att den valda ersättningsmodellen faktiskt ger den effekt på ledtiderna som eftersträvas.

3. Allmänna synpunkter

Markåtkomst är en avgörande förutsättning för att kunna bygga ut transmissionsnätet i den takt som samhället efterfrågar. Ett ersättningssystem som uppfattas som rimligt och förutsebart kan bidra till ökad tillit mellan parterna, minska antalet tvister och skapa bättre förutsättningar för ett effektivt genomförande av samhällsviktiga nätinvesteringar.

Svenska kraftnät ser därför positivt på en förändring som stärker markägarnas acceptans och förbättrar förutsättningarna för frivilliga överenskommelser. Samtidigt bör sambandet mellan ersättningsnivå och faktisk tidsbesparing bedömas med viss försiktighet.

För Svenska kraftnäts transmissionsledningar prövas ledningens lokalisering inom ramen för linjekoncession. Parallellt med koncessionsprocessen söker Svenska kraftnät normalt ledningsrätt och arbetar samtidigt för att träffa frivilliga markupplåtelseavtal med berörda fastighetsägare. När lokaliseringen har prövats i koncessionsärendet finns i regel förutsättningar att få förtida tillträde inom ledningsrättsförrättningen. Svenska kraftnäts projekt är därför inte på samma sätt beroende av att frivilliga överenskommelser träffas med samtliga berörda fastighetsägare som markåtkomst för ledningar inom områdeskoncession kan vara. Detta bör beaktas vid bedömningen av i vilken utsträckning en höjd ersättning faktiskt kan förkorta ledtiderna.

4. Förhållandet till den frivilliga ersättningen

Promemorian hänvisar till att frivilliga uppgörelser kan innebära ersättning med 125 procent plus ett tillägg om 20 procent av marknadsvärdet som stöd för förslaget om ett schablonpåslag på 50 procent.

Svenska kraftnät vill framhålla att det nuvarande frivilligtillägget om 20 procent av intrångersättningen är begränsat till 20 procent av ett prisbasbelopp. Detta innebär att tilläggets relativa betydelse minskar vid större intrång i fastigheter. Jämförelsen mellan den frivilliga ersättningen och den föreslagna lagstadgade ersättningen blir därför inte helt rättvisande.

Svenska kraftnät anser att det bör övervägas om den nuvarande begränsningen av frivilligtillägget bör förändras eller tas bort, som ett

alternativ eller komplement till en generell höjning av det lagstadgade schablonpåslaget. Med det ökade påslaget minskar frivilligtilläggets betydelse tillika incitamentet att teckna frivilliga överenskommelser som innebär ett snabbare tillträde.

Utöver frivilligtillägget om 20 procent av intrångsersättningen upp till 20 procent av ett prisbasbelopp ersätter svenska kraftnät alltid varje fastighet med 10 procent av ett prisbasbelopp som ett grundbelopp vid frivillig överenskommelse.

Det bör också framhållas att det inte är självklart att en generell höjning till 50 procent i alla situationer kommer att leda till den minskning av ledtiderna som promemorian förväntar sig. Effekten kan vara beroende av bland annat intrångets omfattning, fastighetens förutsättningar och vilka andra frågor som är föremål för förhandling.

5. Höjd schablonersättning

Svenska kraftnät delar promemorians bedömning att en höjd schablonersättning kan bidra till ökad acceptans hos berörda markägare och därmed skapa bättre förutsättningar för en effektiv utbyggnad av elnäten.

Svenska kraftnät anser samtidigt att den föreslagna nivån om 50 procent bör ses mot bakgrund av de förhållanden som redovisas ovan.

De ökade kostnaderna behöver vägas mot den möjliga nyttan av kortare ledtider. Eftersom transmissionsnätet ytterst finansieras av kundkollektivet innebär högre ersättningsnivåer ökade kostnader för elkunderna. Samtidigt kan även relativt begränsade tidsvinster i stora transmissionsnätsprojekt få betydande samhällsekonomiska effekter. Det är därför viktigt att den föreslagna ersättningsnivån ger en faktisk och proportionerlig effekt på ledtiderna.

6. Olika ersättningspåslag enligt olika lagstiftningar

Svenska kraftnät betalar ersättningar inom ramen för markåtkomst enligt flera olika regelverk. Utöver ledningsrättslagen (1973:1144) aktualiseras exempelvis miljöbalken, fastighetsbildningslagen (1970:988), expropriationslagen (1972:719) och anläggningslagen (1973:1149). Fastighetsbildningslagen kan exempelvis aktualiseras när en stationsfastighet behöver utökas, medan expropriationsrättsliga ersättningsprinciper kan få betydelse vid bland annat förvärv av

bostadsfastigheter som påverkas av magnetfält från Svenska kraftnäts anläggningar.

Om schablonpåslaget för koncessionspliktig starkströmsledning höjs till 50 procent medan motsvarande situationer enligt annan lagstiftning fortsatt omfattas av ett påslag om 25 procent, kan detta skapa en mindre enhetlig och mer svåröverskådlig ersättningsstruktur.

Det finns en risk att en ersättningsnivå om 50 procent kommer att uppfattas som en generell norm för markintrång även i situationer där andra ersättningsregler är tillämpliga. Detta kan göra det svårare för fastighetsägare att förutse vilken ersättning som kan aktualiseras.

Svenska kraftnät anser därför att konsekvenserna av olika schablonpåslag inom det expropriationsrättsliga ersättningssystemet bör analyseras närmare. Det bör särskilt övervägas om den föreslagna förändringen riskerar att skapa oklarhet eller olika förväntningar beroende på vilken lagstiftning som tillämpas.

7. Virkeshantering vid intrång i skogsmark

Svenska kraftnät vill även uppmärksamma att Lantmäteriets nuvarande ställningstagande att ersättning för virke inte kan hanteras inom ledningsrättsförrättningens ram påverkar, förutom ledtiderna för ledningsbyggnationen, även den faktiska ekonomiska effekten av det föreslagna schablonpåslaget negativt.

Lantmäteriets nuvarande hantering av virkesvärdet är ett relativt nytt ställningstagande. Historiskt har Lantmäteriet, när överenskommelse om virkesköp saknats mellan fastighetsägare och ledningshavare, även kunnat värdera den stående skogen inom förrättningen med 25 procent schablonpåslag. Enligt det nya ställningstagandet hanterar inte Lantmäteriet virkesvärdet vid intrång i skogsmark vilket innebär att fastighetsägaren måste tillgodogöra sig värdet av virket genom försäljning. Fastighetsägaren går därmed miste om schablonpåslaget på den delen av ersättningen som utgörs av virket. Det nya föreslagna schablonpåslaget får således inte någon betydelse för den del av den ekonomiska kompensationen som motsvarar virkesvärdet.

En jämförelse mellan exempelvis 125 och 150 procent av marknadsvärdet ger därför inte alltid en fullständig bild av den faktiska ekonomiska skillnaden för intrånget i skogsmark.

Svenska kraftnät anser att effekterna av Lantmäteriets nya ställningstagande angående möjligheten att besluta om virkesvärdet och konsekvensen av schablontillägget som föreslås bör analyseras med avseende på den faktiska sammansättningen av ersättningen vid olika typer av markintrång.

8. Oförändrade grundläggande ersättningsprinciper

Svenska kraftnät delar promemorians bedömning att det inte finns skäl att genomföra en mer genomgripande förändring av de expropriationsrättsliga ersättningsprinciperna. En enkel och förutsebar grundstruktur är viktig för såväl fastighetsägare som ledningsägare. Att ersättningen enligt ledningsrättslagen som huvudregel bestäms som en engångsersättning är en viktig del av denna grundstruktur och bidrar till långsiktig förutsebarhet för båda parter.

Samtidigt bör de skillnader som kan uppkomma genom olika schablonpåslag enligt olika regelverk beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

9. Förvaltning av skogs- och åkernormerna

Svenska kraftnät tillstyrker förslaget att Lantmäteriet får ett samlat och långsiktigt ansvar för att förvalta och utveckla skogs- och åkernormerna.

Det är positivt att ansvaret samlas hos en myndighet. Moderna, enhetliga och väl förankrade normer är viktiga för en rättssäker och förutsebar värdering av markintrång.

Svenska kraftnät vill samtidigt framhålla vikten av att den fortsatta utvecklingen sker genom strukturerad samverkan med nätägare, markägare och berörda myndigheter. Nätägarna och markägarna har viktig praktisk erfarenhet av hur normerna fungerar i faktiska intrångssituationer och besitter specialistkunskap som är nödvändig för att normerna ska kunna utvecklas och hållas aktuella. Lantmäteriets förvaltningsansvar behöver därför kombineras med en organiserad och återkommande tillgång till denna externa kompetens.

Svenska kraftnät anser därför att samråd med berörda nätägare och markägarrepresentanter bör vara en integrerad del av den fortsatta förvaltningen och utvecklingen av normerna.

Oavsett om lagförslaget antas eller inte är uppdaterade och brett förankrade normer avgörande för en snabb och förutsebar

markåtkomstprocess. Uppdraget att förvalta och utveckla normerna behöver därför genomföras oberoende av den föreslagna ändringen i ledningsrättslagen.

10. Behovet av fortsatta åtgärder för att korta ledtiderna

Svenska kraftnät vill understryka att ersättningsfrågan endast är en av flera faktorer som påverkar ledtiderna för nätutbyggnaden.

För att möjliggöra den omfattande utbyggnad av transmissionsnätet som krävs behövs även ett fortsatt arbete med att effektivisera tillstånds- och markåtkomstprocesserna. Det är särskilt viktigt att bibehålla korta handläggnings- och kötider hos Lantmäteriet. Om kötiderna åter skulle öka bör det finnas förutsättningar att prioritera samhällsviktiga transmissionsnätsprojekt. Det gäller också frågor om hur ersättning och markåtkomst för rennäringsen kan hanteras på ett mer förutsebart sätt.

Det finns också behov av att ytterligare utreda hur tillståndsprocesserna kan förkortas utan att eftersätta viktiga skyddsintressen. Svenska kraftnät ser exempelvis behov av att analysera om det i vissa situationer bör finnas större möjligheter att placera stolpar och andra anläggningsdelar inom områden där intrånget i natur- eller kulturmiljövärden är begränsat och de motstående intressena är av mindre betydelse.

Renskötselrätten är en särskild rätt som kan beröras av ledningsrättsupplåtelser och andra åtgärder i samband med nätutbyggnad. En betydande del av den transmissionsnätsutbyggnad som behövs för elektrifieringen och energiomställningen berör områden där renskötsel bedrivs. För att öka förutsebarheten och bidra till likabehandling bör det därför utredas hur en gemensamt förankrad modell eller norm för ersättning till rennäringsen kan utformas. En sådan ordning, framtagen i samverkan med berörda parter, skulle kunna underlätta såväl tillstånds- som markåtkomstprocesserna genom tydligare och mer förutsebara ersättningsnivåer.

11. Sammanfattande bedömning

Svenska kraftnät bedömer att promemorians syfte och inriktning är angelägna. En effektivare och mer förutsebar markåtkomst är nödvändig för att Sverige ska kunna genomföra den omfattande utbyggnad av elnäten som elektrifieringen och energiomställningen kräver.

Svenska kraftnät är därför positivt till en förändring som stärker markägarnas acceptans och förbättrar förutsättningarna för frivilliga

överenskommelser. Samtidigt bör den föreslagna nivån om 50 procent analyseras ytterligare mot bakgrund av begränsningen av det nuvarande frivilligtillägget, skillnader mellan olika lagstiftningar och den faktiska hanteringen av exempelvis virkesvärdet.

Svenska kraftnät anser vidare att Lantmäteriets ansvar för skogs- och åkernormerna bör kombineras med en tydlig och återkommande samverkan med nätägare, markägare och berörda myndigheter, oavsett om förändringen i ledningsrättslagen träder i kraft eller inte.

Slutligen vill Svenska kraftnät framhålla att höjd ersättning inte ensamt kommer att lösa problemet med långa ledtider. För att uppnå den utbyggnadstakt som krävs behövs även fortsatta åtgärder avseende rennärning, tillstånds- och lantmäteriprocesser, kompetensförsörjning samt möjligheten att genomföra begränsade intrång i natur- och kulturmiljöer när skyddsvärdena är begränsade.

Sammantaget tillstyrker Svenska kraftnät promemorians inriktning och syfte, men anser att ovanstående frågor bör beaktas och analyseras ytterligare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Detta remissyttrande har beslutats av generaldirektör Maja Lundbäck efter föredragning av divisionschef Magnus Lindholm. I den slutliga handläggningen har även delprojektledare markåtkomst Hans Nilsson och delprojektledare markåtkomst Nina Vesterli deltagit.

Sundbyberg 2026-09-25

Maja Lundbäck

Magnus Lindholm

DOKUMENT SIGNATURER

Innehållet i detta dokument är digitalt signerat.
Namn och tidpunkter visas på denna sida.

Signerad av:

MAJA LUNDBÄCK

Tidpunkt:

2026-09-25 13:18:13